

JÁN CHRYZOSTOM KARDINÁL KOREC

biskup Nitrianskej diecézy na Slovensku,
najstaršej diecézy strednej a východnej Európy,
založenej r. 880

PREDSLOV K PROGLASU

Keď sv. Cyril a Metod pri svojom príchode na Veľkú Moravu roku 863 priniesli dar Svätého písma, Cirkev mala už za sebou stáročia života z tohto Božieho slova. V Španielsku mala okolo tridsať diecéz, v Gallii rovnaké množstvo. V Británii a v Írsku zapustila Cirkev už hlboké korene. V Nemecku pôsobili požehnané írski misionári – sv. Kolumbán a sv. Bonifác. Hoci Taliansko bolo ničené gótskymi vojnami, Rím ostával duchovným stredom sveta. No Carihrad bol omnoho väčší, mal vojská a bohatstvo, staviteľov a umelcov a najmä školy všetkých odvetví, aj filozofiu a teológiu. Vládla tu bohatá tradícia vzdelanosti. Do gréckej literatúry patrili po Tukydidovi a Platónovi aj sv. Atanáž, Ján Zlatoústý a Bazil, ktorí študovali v Aténach i v Carihrade. Na západe pôsobili už dlho svojím dielom sv. Irenej z Lyonu v Gallii, Hieronym, Augustín a synovia sv. Benedikta. Cez Karola Veľkého prenikla k nám kultúra Západu. A cez sv. Cyrila a Metoda sa k nám dostalo bohatstvo Východu z Carihradu.

Keď sv. Cyril a Metod prinášali na Veľkú Moravu staroslovienske písmo a darovali našim predkom preklad Starého i Nového zákona, vedeli, aký poklad nám darujú. My sme dnes zavalovaní tisícmi kníh, z ktorých mnohé sú bezcenné, bez oživujúcej myšlienky, alebo ponúkajú len byťky a bledé stopy múdrosti. Pred stáročiami si ľudia ctili jednu knihu nad všetky poklady sveta. Nazvali ju Knihou - Bibliou. V nej nachádzali zhustenú múdrosť života. Ctili si v nej knihu silnú a iskriacu hĺbkou myšlienok, jedinečnú v celej svetovej literatúre, ktorá formovala život národov a ich kultúru. Cirkev kládla Sv. písmo na oltár ako Božie slovo. Na Písmo sa skladali slávnostné prisahy. Táto úcta trvá stále dodnes. Keď sa číta v chrámoch evanjelium, veriaci z úcty povstanú, kňaz ho číta uprostred horiacich sviec a uprostred vonného tymiánu. Po prečítaní evanjelium pobožká.

Vo viere Cirkvi cez Písmo hovorí sám Kristus. Láska k Písmu je láskou k Nemu. Preto najvzácnejšie dary prírody a schopnosti umelcov slúžili od pradávna na oslavu Písma. Jeho text

bol písaný na najjemnejšom pergamene, krásnym ozdobným písmom, často zlatou a striebornou farbou. Mená Ježiš a Boh boli písané často zlatom. Úctu a lásku k Písmu prezrádzali aj prekrásne väzby kódexov, ozdobené slonovou kosťou a drahými kameňmi. Keď sv. Cyril a Metod mali preložený Nový zákon, najmä evanjeliá, pravdepodobne sv. Cyril, čiže Konštantín Filozof, uviedol toto veľdielo ducha celkom osobne tzv. „Proglasom“. Je to „Predslov k svätému evanjeliu“ – krásna báseň, literárny skvost na samom začiatku našej kultúry.

Ako nám dávno sľubovali proroci, Kristus prichádza zhromaždiť národy, lebo je svetlom tohto sveta... ..Preto čujte, Slovieni, toto: Dar tento je naozaj od Boha daný... dar Boží dušiam, nikdy nehynúci, tým dušiam, ktoré ho prijímajú. Matúš s Markom, Lukášom a Jánom učia všetok ľud a vravia: ...čujže, všetok ľud sloviensky, čujte Slovo, od Boha prišlé, slovo živiace ľudské duše...

Čo to musela byť za revolúcia ducha, keď Konštantín a Metod prišli do našej krajiny, na Veľkú Moravu, do Nitry a na Devín s knihami preloženými do našej reči a keď zhromaždili výkvet našich mladých ľudí na svoju vysokú školu a tam ich v zrozumiteľnom jazyku vzdelávali vo filozofii, v matematike, hudbe, v poznávaní Písma, jeho hĺbok a tajomstiev, a keď potom spolu s nimi slávili „službu-omšu“ po sloviensky! Písmo, ktoré priniesli, sa stalo **základom** kultúry u nás i v mnohých ďalších slovanských krajinách. Bol to

poklad

nad striebro a zlato. Ním sa uskutočnilo to, čo napísal cisár Michal III. V liste Rastislavovi, v ktorom hovorí o „nových písmenách pre jazyk váš... aby ste sa aj vy pripočítali k národom veľkým...“.

Slová Sv. písma a bohoslužobných kníh v starosloviencine sa stali živým a používaným literárnym jazykom. Sv. Cyril a Metod dosiahli neslýchanú vec – starosloviencina sa stala popri gréčtine, latinčine a hebrejčine štvrtým liturgickým, bohoslužobným jazykom Cirkvi a o nejaký čas jazykom kvitnúcej literatúry. V „Živote Metoda“ čítame, čo sa dialo v Ríme roku 867 za pápeža Hadriána II., ktorý prijal svätých bratov aj s ich početnými žiakmi: „Hadrián požehnal ich učenie a položil slovienske evanjelium na oltár svätého Petra apoštola.“ V „Živote Konštantína“ sa dopĺňa: „Pápež prijal slovienske knihy, posvätil ich a položil v chráme... a spievali nad nimi svätú liturgiu. Potom kázal... vysvätiť slovienskych učeníkov. A ako ich vysvätil, hneď spievali liturgiu v chráme svätého Petra apoštola slovienskym jazykom... a celú noc spievali chválospevy po sloviensky...“

Náš básnik uprel pohľad na Slovo, ktoré bolo na počiatku nášho národného života a z ktorého národ žil po generácie: „Zdedené Slovo zachovaj nám, Pane, veď na tej manne kvitli, zarodili, z nej Sali sily a z nej čerpať budú mládniky ľudu cez pokolenia aj cez trudné veky...“

Aké myšlienky sa z tohto **základu** a **pokladu** vyjadrovali potom uprostred života našich predkov! V „Živote Konštantínovom“ nachádzame túto jeho modlitbu: „Pane, Bože môj... ktorý si nebo vystrel a zem si založil a všetko jestvujúce z nebytia v bytie priviedol a ktorý vždy vyslyšiavaš tých, čo plnia tvoju vôľu... a zachovávajú tvoje príkazy, vyslyš moju modlitbu... “

Našou mannou na púšti bolo od prvej chvíle Slovo evanjelia. Toto slovo, i keď sa neskôr pre nepriazeň okolností nepoužívalo priamo u nás v liturgii všeobecne, udržiavalo sa neuveriteľným spôsobom uprostred svojich dedičov východného obradu, oživované stykmi s inými slovanskými národmi a vteľované do našich chrámových piesní, znejúcich u nás po stáročia. Keď odborníci charakterizovali obsahovú stránku „Proglasu“ čiže Predspevu k evanjeliu, vystihli ho ako nadčasový a priam „vášnivý poetický chválospev na slovanský preklad Písma“. V „Proglase“ je zhrnutá Konštantínova filozofia človeka. V tomto pohľade človek chápe Slovo a z neho ako inteligentná bytosť žije, živí si ním dušu, posilňuje si týmto Slovom srdce a uznáva Boha za základ a žriedlo sveta i svojho života. Človek si musí osvojiť znalosť „písmen“, aby sa cez knižnú kultúru pozdvihol k „Zákonu Božiemu“ – k životu ducha.

Odborníci nazvali Konštantínov „Proglas“ jedinečným básnickým dielom s mohutnou šírkou ducha, s vrúcny nadšením slova, so záľubou obrazne približovať pravdy a tajomstvá, a to s veľkým zmyslom pre krásu reči. Znalec staroslovienskej a iných dobových literatúr napísal, že v nijakej inej literatúre tých dávnych čias a ešte dlho po nich nenachádzame podobnú nadšenú výzvu národu, aby dbal o knihy vo svojej reči: „Proglas“ ukazuje, akú vysokú literárnu úroveň dosiahla hneď na samom začiatku spisovná staroslovienčina aj ako básnický jazyk, a to v čase, keď u väčšiny vtedajších národov Európy nebolo ešte takmer nijakého prejavu umelecky náročnej poézie v národných jazykoch.

Je priam potrebné dnes zdôrazniť, **že vynájdenie staroslovienskeho písma nebolo len všeobecným kultúrnym činom. Bol to čin duchovný a vyslovene kresťanský.**

Do staroslovienčiny bolo preložené v prvom rade Sv. písmo a bohoslužobné knihy. Až potom vznikli spisy právnické a iné. A len v súvislosti s vierou vzniklo aj prvé literárno-umelecké dielo, prekrásna báseň Proglas. Nová abeceda mala stáť v prvom rade v službách viery a kresťanského života. V „Živote Konštantínovom“ čítame slová cisára Michala Rastislavovi: „Pousiluj sa... z celého srdca hľadať Boha... a všetkých povzbud', aby ...nastúpili cestu pravdy..., aby si aj ty prijal odmenu za to v tomto i budúcom živote za všetky duše, čo uveria v Krista... Zanecháš pamiatku svoju budúcim rodom podobne ako veľký cisár Konštantín“.

Naším duchovným pokladom bolo teda od prvej chvíle Slovo evanjelia. I keď sa u nás používalo

v liturgii len v malej miere, predsa uprostred nás žilo, vteľovalo sa do chrámových piesní, do prísloví a porekadiel a do ľudovej tvorivosti po stáročia.

My sa dnes pýtame: Ako mohol Konštantín Filozof napísať takú pravdivú a aj literárne a umelecky pôsobivú báseň, akou je „Proglas čiže Predslov k sv. Evanjeliu“? Fra Angelico vraj raz povedal: „Kto chce maľovať Krista, musí s ním žiť...“

To, čo Konštantín vyslovil v Proglase, to aj žil - evanjelium a Ježiša Krista. V „Živote Konštantína“ čítame o jeho misii u Kozárov, ktorá bola veľmi plodná: „Keď Kagan odprevádzal Filozofa, dával mu mnohé dary. Ale on ich neprijal a hovoril: Daj mi koľko len máš tu zajatých Grékov, to mi je viac ako všetky dary. Zhromaždili ich do dvesto a dali mu ich. I pobral sa naradostený svojou cestou“. Takýto prejav lásky nebol vo vtedajšom svete vôbec samozrejím. Bola to novosť Evanjelia. Autor krásneho Proglasu žil ustavične touto novosťou. Ohlasoval Krista nielen slovom, ale životom a činmi. Rovnakým prejavom kresťanskej lásky dosvedčil krásu svojej duše a osobnosti za svojho pobytu u Pribinovho syna Kocel'a. V „Živote Konštantína“ o tom čítame: „Kocel' si obľúbil slovienske knihy veľmi a naučil sa im a dal mu do päťdesiat učeníkov tiež učiť sa im. Preukázal mu veľkú úctu a vyprevadil ho. A nevzal ani od Rastislava ani od Kocel'a ani zlato ani striebro ani iné veci a predniesol slovo evanjelia bez pláce. Vyprosil si len deväťsto zajatcov od oboch a prepustil ich“. Toto bol duch a duša „Proglasu“. Toto bola kresťanská láska a odpúšťanie, ktoré Cirkev nielen ohlasovala, ale ktoré cez svojich opravdivých veriacich aj uskutočňovala a šírila.

U nás i všade vo svete znejú veriacim slová „Proglasu“ aj dnes sviežo a životne: „Kristus prichádza zhromaždiť národy, lebo je svetlom tohto sveta“. Tieto slová boli napísané nedlho po roku 863. A my dnešní sme počuli ozvenu týchto slov roku 1995 v Nitre, keď nástupca apoštola Petra Ján Pavol II. hovoril mladým chapcom a dievčatám pri svojej návšteve Slovenska: „Drahí chlapci a dievčatá! . . . Kristus, Boží Syn a Vykupiteľ človeka, naplno odpovedá najrýdzejším túžbam ľudského srdca. On prišiel, aby sme mali život v hojnosti (Jn 10, 10). On má „slová večného života“ (Jn 6, 68). On je „Cesta, Pravda a Život“ (Jn 14, 6).

„Proglas“ nám stále hovorí: „Čujte teraz svojím rozumom, čujže všetok ľud sloviensky, čujte Slovo od Boha prišlé, slovo živiace ľudské duše... Každá duša prestáva žiť, ak nemá v sebe života božieho... Preto čujte Slovieni toto: Dar tento je naozaj od Boha daný... Matúš s Markom, Lukášom a Jánom...“ - A v Nitre, v ktorej bol prvý kresťanský chrám od čias Pribinových roku 828 a prvá diecéza Cirkvi od roku 880, zazneli pred tristotisícovým zástupom mladých tie isté slová z úst Petrovho nástupcu: „Drahí priatelia, uvedomte si, aký neoceniteľný je dar, ktorý ste dostali od Boha. Dostal sa k vám po dlhej ceste generácií od čias svätého Cyrila a Metoda. Prijmite ho v zodpovednej slobode a usilovne ho zveľaďujte.“

Pápež Ján Pavol II. Vyhlásil Apoštolským listom zo dňa 31. Decembra 1980 sv. Cyrila a Metoda za spolupatráčov Európy – spolu so sv. Benediktom. Od tých čias je Konštantín Filozof znova blízky celej kresťanskej Európe, ba i ostatným kontinentom, kde si ho živo pripomínajú. Nech už historici bádajú, kto je skutočným autorom „Proglasu“, pre mnohých je ním s istotou Konštantín-Filozof, pre iných je istotne duchovným otcom tejto básne, ktorá vyjadruje jeho ducha, jeho srdce i jeho vzdelanie a básnického génia, a to hĺbkou myšlienok, apoštolským zanietením i obraznou rečou. Obrazná reč Proglasu je tá istá, aké boli jehorozhovory u Kozárov, či jeho výrazy „písať na vodu“ a iné v dišputách v Benátkach. Konštantín-Filozof je takto prítomný cez svoj „Proglas“ na Slovensku, v Európe i vo svete. A my ho čítame, akoby nám Konštantín-Filozof aj dnes privolával:

„Kristus prichádza zhromaždiť národy...“ Zhromažďoval ich po stáročia, aj keď mu ľudia, i jeho vlastní ľudia v tom prekážali. A chce zhromažďovať národy v porozumení a v láske, aj keď mu v tom znova a takmer stále prekážame. A tak žijeme v nádeji i v biede, v biede i v nádeji. My na Slovensku zvlášť ostro chápeme slová „Proglasu“ – po veľkom prenasledovaní Krista v našom národe – ako je to s „každou dušou“, ktorá „bez kníh v ľuďoch mŕtvou sa javí...“ – Ako otrasne sme to prežívali – vo väzeniach, v gulagoch, predtým v plynových komorách... Duše bez zákona Božieho boli mŕtve, ale boli aj zločinné. Koľko mŕtvych duší má i dnes svet i naša Európa... Až sa hrozíme... Kristus visí na Golgote. Leží vyhostený za Betlehemom. On, Cesta, Pravda a Život. Akí sú niektorí ľudia voči nemu nepriateľskí... Náš básnik zvolal: „Všade sa trasú hrôzou stromy, múry, akoby všade ožil Herodes...“ – Kto zhromaždí národy, ak nie Kristus – Pravda a Život? Keď však vykážeme Krista, čo s nami bude? Iný náš básnik si to uvedomoval a priam vykrikol: „Nie, neodchádzaj z Európy, Pane!“

Sme možno ojedinelým národom v Európe a vo svete, ktorý má v štátnom znaku kríž a v preambule Ústavy odkaz na historické, kresťanské a cyrilometodské pravdy a hodnoty života. Dnes po dosiahnutí slobody v Slovenskej republike sa často obzeráme a pýtame sa, čo máme robiť, o koho sa oprieť, na koho sa spoľahnúť. Prečo sa obzeráme? Máme všetko, aby sme sa mohli zdravo rozvíjať. Náš život sa môže zveľaďovať len pričinením nás samých, našou prácou a spoluprácou. V slovenskom národe sa za tisíc rokov rozvinula neuveriteľne rozkonárená a kvitnúca kultúra. Vyrastala zo životov našich otcov a matiek, synov a dcér, z ich duše a srdca, z ich lásky a obetavosti, ktoré boli živené v chrámoch i mimo nich modlitbou, božím slovom a milosťou. Žili a rástli „rastom božím“, ako sa hovorí v „Proglase“. Takto žili profesori a poslucháči, keď bola roku 1465 založená univerzita „Academia Istropolitana“ v Bratislave, takto žili naši ľudia na Trnavskej univerzite od roku 1635. Takto žili naši veľkí ľudia Bernolák, Hollý, Moyzes, Kuzmány, Štúr, Sládkovič, Radlinský, básnici a vedci cez generácie.

A my dnes? Z nás samých sa musí i dnes rozvíjať Slovensko „rastom božím“. A z nás samých

musí takto rásť i naša budúcnosť. Ako obrazne povedal náš básnik, semienko dejov, údelov, osudov a budúcnosti neklíči mimo nás, ale v nás – v jednotlivcoch, rodinách i v národe, v školách, na poli, v továrni, v celom živote. Ako nás uisťuje „Proglas“: „Kto prijme tieto knihy, tomu Kristus múdrosť vyjaví a duše vaše posilní...“ – Slovensko má možnosť byť Slovenskom pokojným, tvorivým a šťastným. A má čo ponúknuť aj iným národom.

Nitra, 15. mája 1996